పూడ్చటానికి తీసుకుపోయారు. నేను త్వరగా, సమీపంలోవున్న డాక్టరును తీసికొొచ్చి రామయ్య భార్యని పరీక్ష చేయించాను. డాక్టరు "ఐ యామ్ సారీ. దీనికి టెటనస్. చాలా సీరియస్‌గా ఉంది. జనరల్ హాస్పిటలులో చేరిస్తే ఏమయినా లాభ ముండవచ్చును" అని వెళ్ళిపోయాడు. టాక్సీ కోసం ఫోనుచేసి, అందులో ఆమె నెక్కించుకొని హాస్పిటలుకి తీసికెళ్ళి, అతికష్టం మీద అడ్మిట్ చేయించి, అవసర ఖర్చుకి వుంచుకోమని రామయ్యకి అయిదు రూపాయ లిచ్చి నా గదికి వచ్చాను.

రాత్రంతా నిద్రపట్టలేదు. మరునాడు ప్రొద్దున్నే హాస్పిటలుకు వెళ్ళాను.

ఆమె రాత్రి ఒంటిగంటకు పెరాలిటిక్ ఫిట్ వచ్చి చచ్చిపోయిందట. రామయ్య నాకు కనపడలేదు—అప్పటికీ—ఇప్పటికీ—

భగవంతుడు క్షమిస్తాడా నన్ను?

---

22. కోనేటి నిజం

ఆమె కొత్తగా కాపురానికి వచ్చింది. కథలలోను, నవలలలోనూ చదివి, కాపురం అంటే మధురాతి మధురంగా ఉంటుం దనుకుంది.

అత్తగారు ఆదరిస్తా రనుకున్నది. ఆడుబిడ్డలు పరిహాసాలాడుతూ, నవ్వుతూ సుఖపెడతారనుకున్నది. భర్త తనకు అరచేతిలో స్వర్గాన్ని చూపెడతాడని సుఖస్వప్నాలు కన్నది.

* * *

అతడు కష్టపడి చదివాడు. గొప్ప మెప్పుతో పరీక్ష ప్యాసయినాడు. మంచి ఉద్యోగం దొరుకుతుం దనుకున్నాడు. మెళ్ళో పుస్తెలను కూడా

అమ్మి తన చదువుకు డబ్బు పంపించిన తల్లినీ, తనకు చిరుగుపంచలే గతి అయినా కొడుకు దర్జాకు లోటు రాకూడదని తాను తేగలిగిన ప్రతి రాగి దమ్మిడీని పంపించిన తండ్రినీ ఎంతో సుఖపెడదా మనుకున్నాడు. చక్కని చుక్కను పెండ్లి చేసుకొని, 'రాజంటే మరెవడోయ్' అనే పద్ధతిలో బ్రతుకుదా మనుకున్నాడు. తన చదువుకు ఫలితం కలుగుతుంది కదా అని ఆశపడ్డాడు.

*　　　　*　　　　*

ఆమె అత్తింటికి వచ్చిననాడే, తన ఆశలన్నీ పొట్టి వనుకున్నది.

"ఇంత షోకులు బోగంవాళ్ళకే" అని అడుబిడ్డ అన్నమాటకు అంతరంగంలో పరితపించింది.

"పనీపాటూ చేతకాని మొద్దు దొరికింది" అని అత్తగారు, తను నేతి గిన్నెను సకాలంలో అందివ్వలేదని తిట్టిన తిట్టుకు, తన తల్లిని తలచుకుని మనసులోనే కుమిలింది. రాత్రి పదిన్నరకు గదిలోకి వచ్చి, "మీ నాన్న ఇస్తానన్న సైకీలు, ఆయన చచ్చిపోతే మాత్రం, మీ అమ్మ కొనిపెట్టకూడదూ?" అని ఈసడించిన భర్త మార్దవానికి, గుండె గుభేలు మని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది.

*　　　　*　　　　*

అతడు ఎప్పటికేనా ఉద్యోగం దొరకదా అని యెన్నో రోజులు కనిపెట్టుకున్నాడు. పత్రికలలో పడిన ప్రతి ఎడ్వర్టయిజుమెంటుకూ జవాబు వ్రాశాడు.

ఉద్యోగం ఖాళీ వుందన్న ప్రతి ఆఫీసుకూ వెళ్ళి ఆ ఖాళీ నింప డానికి తన ఉపయోగం వుంటుందేమోనని విచారించాడు.

ఉద్యోగాలు ఇచ్చే అధికారం గల ప్రతి ఆఫీసరు వద్దకూ వెళ్ళి అర్థించాడు. చదువుకునేటప్పుడు, ప్రపంచంలో యెన్నిరకాల ఉద్యోగా లున్నాయో అతనికి తెలియలేదు. కాని ఇప్పుడతనికి బాగా తెలిసింది. అయితే అతనికి వుద్యోగం మాత్రం దొరకలేదు.

*　　　　*　　　　*

రోజులు గడిచిన కొద్దీ ఆమెకు అత్తిల్లు ఒక నరకమైంది.

మంచిగా, స్నేహభావంతో మాట్లాడేవారు ఒక్కరూ ఆ ఇంట్లో ఆమెకు కనపడలేదు.

పైగా, ప్రతివారూ ఏదో సాకుతో, ఏదో ఆరోపణతో ఆమెను ఏదో ఒకవిధంగా బాధించేవారే అయినారు.

ఆమె కూర్చోడం తప్పు; నిలుచోడం తప్పు; పడుకోడం తప్పు; భోజనానికి రావడం తప్పు; రాకపోవడమూ తప్పే. అంతేకాదు; కారణం లేనప్పుడు, ఆమె పనిచెయ్యడం కూడా ఒక అపరాధంగా భావించి "నీకు అక్కరలేనిపని లేదే?" అనీ అత్తగారు కసరేది.

*　　　•　　　*

కొన్నిచోట్ల అతని బి. ఏ. డిగ్రీ చాలలేదు.

మరికొన్నిచోట్ల అది కేవలం అనవసరమే అయి అపరాధమైంది కూడాను.

ఉద్యోగం లేకుండా ఎన్నోరోజులు తన తల్లిదండ్రుల దగ్గరనే వుండి గడిపాడు.

తన నిరర్థకత్వం, ఊరివారికేకాక, తల్లిదండ్రులకు కూడా మనఃఖేదం కలిగిస్తున్నదని గ్రహించుకున్నాడు.

'పాడయి పట్నం పొమ్మన్న' సామెత జ్ఞాపకం వచ్చింది.

కాని, ఉద్యోగం వెతకడానికి పట్నం వెడతానంటే ఎవరూ ఒక్క దమ్మిడీ యివ్వరు.

*　　　*　　　*

ఆమెకు ఒక హృదయమూ, ఆత్మా వుందని ఆమె భర్త ఎన్నడూ అనుకోలేదు. తన నిత్యావసర వస్తువులలో ఆమె కూడా ఒకటి అనుకున్నాడు. అతనికి ఆమె ఉపయోగం అంతే.

అత్త, ఆడుబిడ్డలు—ఆమెను కొనుక్కోకుండా వచ్చిన ఒక బానిస అనుకున్నారు. ఆమె అత్తగారు, తన అత్తగారివల్ల ఇలాటి సుఖాన్నే అనుభవించింది. ఆడుబిడ్డ, తన అత్తగారి ధాటికి తట్టుకోలేకనే, అత్తింటినుంచి పారిపోయి వచ్చి పుట్టింటిలో మఠం వేసు

కున్నది. వీరిద్దరికీ కోడలిని సుఖపెట్టడంగాని- అధమం సుఖపడ నివ్వడంగాని అంగీకృతమౌతుందా?

* * *

అతనికి అబద్దమాడవలసిన అవసరం వచ్చింది.

"ఉద్యోగం వచ్చింది, చేరడానికి వెడుతున్నాను" అని చెప్పి నూరు రూపాయలు అప్పుచేసి, పట్నం బయలుదేరాడు.

పట్నంలో ఎన్నో వృత్తులు వుంటాయి. ఎన్నో ఉద్యోగాలుంటాయి. ఎంతోమంది బ్రతుకుతున్నారు. తన కొక్కడికి స్థానం లేక పోతుందా? తను బ్రతకలేకపోతాడా!

ఆశమీద జీవించడం మనిషికి, శ్రమలేని పని. ప్రయాణం చేస్తున్నంతసేపూ తాను చెయ్యబోయే పని ఏమై వుంటుందా అన్న ఆలోచనే అతనికి.

* * *

ఆమె భర్తకు బ్యాంకిలో పని. చెన్నపట్టణంలో బ్యాంకులు డబ్బు యివ్వడం మూడుగంటలతోనే కట్టివేస్తాయి కాని, అధికారం లేని గుమాస్తాలు యింటికి వెళ్ళేటప్పటికి తక్కిన ప్రజలంతా భోజనాలు పూర్తిచేసుకొని నిద్రపోతూ వుంటారు.

ఆఫీసే జీవితం- ఉద్యోగం చెయ్యడమే పరమార్థంగా గలవాడికి భార్య కష్టసుఖాలుగాని, ఇంట్లో వున్న తక్కినవారి కష్టసుఖాలు గాని, ఏమిటో తెలుస్తాయా? ఇలాంటి ఉద్యోగుల జీవితం ఒక మెషీను.

నిద్ర లేవడం- ఆఫీసుకు తయారవడం- ఆఫీసుకు వెళ్ళడం- ఆఫీసునించి యింటికి రావడం- పడుకోవడం.

* * *

అతడు మదరాసుకు చేరుకున్నాడు. హోటలులో బస పెట్టాడు.

అంతటి మహానగరంలో ఉద్యోగానికి ఎవరి దగ్గరకు వెళ్లాలో అతడికి గ్రాహ్యం కాలేదు.

చేతిలో ఉన్న డబ్బు జాగ్రత్తగా వాడుకుంటే నాలుగు నెలలు వస్తుంది.

నాలుగు నెలలలో వుద్యోగం దొరకకపోతుందా!

ఈ లోపల ఎంతోమంది పరిచయమౌతారు; ఎన్నో భోగట్టాలు తెలుస్తాయి.

ఎన్నో ఉద్యోగాలు ఖాళీ వుంటాయి. అన్నిటికీ తాను అనర్హు డేనా ఏమిటి? ఏదో దొరుకుతుంది.

*　　　　*　　　　*

ఆమె జీవితం అలానే చాలారోజులు గడిచింది.

చెన్నపట్టణంలో మొగుడికి ఉద్యోగం అని, ఆమె ఒకప్పుడు పొంగిపోయింది. ఇప్పు డసలీ ఉద్యోగం లేకపోతే, భర్తలో కొంత మనుష్య ప్రకృతి వుండేదేమో అనుకున్నది. తనను పంపమని తొందర పెట్టిన అత్తగారికి, తన పైని ఎంత ఆపేక్ష ఉన్నదో అనుకున్నదిగాని, అత్తగారి ప్రకృతి యిలా నేలబెట్టి కాలరాచే స్వభావమని ఆమె కలలో కూడా అనుకోలేదు. ఎన్నో రోజులు గడిచినా, రోజురోజుకూ తన జీవితం మరీ అసహ్యమై పోయిందని ఆమె గ్రహించుకున్నది.

*　　　　*　　　　*

అతని ఉద్యోగ ప్రయత్నాలు, అతనికే కాదు- చెన్నపట్టణంలో ఉన్న ఆఫీసు లన్నిటికీకూడా విసుగు పుట్టించాయి.

ఖాళీలు లేకకాదు, అత డవసరం లేదు. ఏ ఆఫీసులో ఖాళీ వచ్చినా, ఆ ఖాళీని నింపడానికి తగినమనిషి ఎక్కడో ముందుగానే ఉండి ఉంటాడు. కొన్ని సందర్భాలలో ఇలాంటి మనిషినిబట్టే ఖాళీలు ఏర్పడుతాయేమో కూడాను. అతడు చెన్నపట్టణం వచ్చి ఆరు నెల్ల యింది. రెండు నెలల అద్దె, రెండు నెలల హోటలు బాకీ.... అతనికి మదరాసులో లభించిన భాగ్యం.

బాగానే పట్నంవచ్చి పాడయినవారిలో ఇత డొకడు.

*　　　　*　　　　*

ఇవ్వాళ సుఖంలేకపోయినా, రేపయినా సుఖపడవచ్చుననే ఆశ వుంటే ఏ వ్యక్తికయినా జీవితంమీద మోజు వుంటుంది.

నిన్న సుఖపడలేదు. ఇవ్వాళ సుఖంలేదు. రేపు సుఖంగా ఉండదు. అలాటప్పుడు జీవితం అసహ్యమే.

ఆమె కిటికీవద్ద కూచున్నప్పుడల్లా ఇదే ఆలోచన. పనిచేసుకొనేటప్పుడు ఆలోచించడానికి వీలులేదు.

ఎప్పుడేనా కిటికీదగ్గర కూచుంటేనే, ఆలోచన.

ఎదురుగా ఉన్న బ్రహ్మాండమైన కోనేరును చూస్తూ వుంటేనే ఆలోచన. ఆ ఆలోచనకు, ఈ కోనేరు పెద్ద ఆధారం.

*　　*　　*

అతనికి చెన్నపట్టణంలో ఉద్యోగం దొరకదనేమాట రూఢిగా తెలిసిపోయింది.

హోటలువాడు అన్నం పెట్టనన్నాడు. ఇంటి యజమాని, అతని రెండుమూడు జతల దుస్తులను తన స్వాధీనం చేసుకుని, అద్దె యిచ్చి పట్టుకొని వెళ్ళమన్నాడు.

ఇది అతనికి గొడ్డలిపెట్టు. మింగ మెతుకులేదు. నిలువ నీడ లేదు. ఎవరు అన్నం పెడతారు? ఎవరు ఆదరిస్తారు?

సాయంత్రం ఎనిమిది గంటలకు, ఇంటి యజమానీ, హోటలు వాడూ వెళ్ళగొట్టగా అతడు, తన కాళ్ళీడ్చుకుపోయిన దారినబడి నడుస్తూ కోనేరు వద్దకు వచ్చాడు.

*　　*　　*

ఆమె ఆ కోనేరువైపు చూస్తూ ఆ కిటికీవద్ద కూచోడంకూడా కొన్నాళ్ళకు అత్తగారికీ, ఆడుబిడ్డకూ చాలా పెద్ద నేరంగా కన పడింది.

"ఎవరికోసం అలా చూస్తావ్?" అని ఆడుబిడ్డ అడిగింది.

"నీ వెధవమొహం చూడటానికి అక్కడికి ఎవరూ రారులే" అని అత్తగారు ఈసడించింది.

ఆమెకు జీవితంలో ఆనందమూ, శాంతీ మృగ్యమయాయి.

'ఛీ! వెధవబ్రతుకు' అని నిరాశతో నిట్టూర్పు విడిచింది. కాని, ఈ బ్రతుకునుంచి విడివడడానికి మార్గం తోచలేదు.

*　　*　　*

అతడు ఆ కోనేటిగట్టున కూచుని చాలాసేపు ఆలోచించాడు.

అంతా నిశ్శబ్దంగా ఉంది. తనకు వెళ్ళడానికి ఒకచోటుగాని, ఉండడానికి ఒక ఆధారంగాని కనుపడలేదు.

ఆ కోనేరు ఒక్కటే అతనికి ఆధారంగా కనుపడింది, ఆ నిమిషానికి. ఆత్మహత్య చేసుకోడాన్ని గురించి దినాలూ, వారాలూ గడిచిపొయ్యేటట్లు ఆలోచించేవారు, ఆత్మహత్య చేసుకోలేరు. హఠాత్తుగా అత్మహత్యనే తమ బాధలకు విముక్తిగా భావించేవారు ముందు వెనుకలు చూడరు. రాత్రి పదిన్నర అయింది కొద్దిపాటి గలగల చప్పుడుతో అతడు కోనేటిలో కలిసిపోయాడు.

*   *   *

ఆనాటి రాత్రి ఆమె భర్త ఇంటికి చాలా పొద్దుపోయి వచ్చాడు.

ఈ లోపల అత్తగారు ఆమెను ఎన్నో కారణాలకు ఎన్నో తిట్లు తిట్టింది.

"ఇలాంటి ఎందుకూ పనికిరాని బ్రతుకు బ్రతక్కపోతే ఆ కోనేటిలో పడిచావరాదూ? గంటల కొద్దీ ఆ కోనేటివైపు చూస్తావే" అని ఆమెకు అత్తగారు సలహా ఇచ్చింది. ఆమెకు ఈ సలహా గాఢాంధకారంలో ఒక పెద్ద మెరుపు మెరిసి నట్లయింది.

భర్తపడుకున్నాక, చప్పుడు కాకుండా, ముందు వెనుకలు చూడకుండా అర్ధరాత్రివేళ, తన బాధ లన్నిటినీ కోనేటి గట్టున వదలి ఆమె కోనేటిలో పడింది.

*   *   *

తెల్లవారే టప్పటికి రెండు శవాలూ, ఒకదాని ప్రక్కన ఒకటి కోనేటిలో తేలినవి.

జనం గుంపులు కూడారు. పోలీసులు వచ్చారు. శవాలను తీశారు. విచారణ జరిగింది.

రెండు శవాలు.

స్త్రీ—పురుషుడు.

ఒకరి కొకరికి సంబంధంలేని స్త్రీపురుషుల శవాలు ఒక కోనేటిలో, ఒక్కనాడు, ఒకదాని ప్రక్కన ఒకటి తేలడానికి కారణం ఏమిటో!

ఆ ఇద్దరికీ ఏదో సంబంధం ఉండి తీరాలన్నారు పంచాయతీ దార్లు.

లోకం వెంటనే నమ్మింది.

* * *

అసలు నిజం మాత్రం, ఆ కోనేటి గర్భంలో దాగి పోయింది.

---

23. ఎవరికి వారేనా?

"పంతు లింకా రాలేదా!" అంటూ, సాహెబ్ వచ్చి నాయుడికి ప్రక్క కొంచెం దూరంగా కూచున్నాడు. నాయుడు వూరికే తల వూపాడు.

"ఇవ్వాళ నేనే ఆలస్యంగా వచ్చా ననుకుంటున్నాను. అందరి కన్నా ముందువచ్చే పంతులు ఇంకా రాకపోవడం, ఏధో విశేషం వుందన్నమాటే" అని సాహెబ్, గడ్డం నిమురుకుంటూ అన్నాడు.

"మీరూ రాక, పంతులూ రాక ఒక్కణ్ణే ఎందుకు వచ్చానా, ఇకపోదాం అని ఏమీ తోచక కూచున్నాను" అని, తెల్లబడిపోయిన మీసాలను కొనవేలితో సవరిస్తూ నాయుడు అన్నాడు.

"ఏదో పెద్దపనిమీద వుండిపోయి వుంటాడు. కాని అసలు రాకుండా వుండడు" అంటూ సాహెబ్, మామూలుగా పంతులువచ్చే వైపుచూశాడు. నాయుడి దృష్టికూడా అటువైపే మళ్ళింది.

సాయంత్రం ఐదున్నరగంటలు అవుతుంది. సముద్రం వైపు నుంచి చల్లటిగాలి వీస్తోంది. బీచిలో, ఇసకలో ఎంతోమంది కూచు న్నారు. ఇంకా ఎంతోమంది వస్తున్నారు. తారురోడ్డు పక్కనే వున్న పేవ్‌మెంటుమీద, వరసగా అంతులేని ప్రవాహంలాగా జనం నడుస్తు